

Boekpresentatie: 'Gnosis in de Oudheid' Nag Hammadi in Context

Op donderdag 20 mei 2010 is te Amsterdam het nieuwe boek van Prof. Dr. Roelof van den Broek gepresenteerd: *Gnosis in de Oudheid. Nag Hammadi in Context*. Amsterdam, In de Pelicaan, 2010. Een verslag van Annine van der Meer.

Op een stralende meidag zwaaien op uitnodiging van de Bibliotheca Philosophica Hermetica dit keer niet de deuren van het pand aan de Bloemstraat 13 -19 open maar die van het imposante dubbele grachtenpand het Huis met de Hoofden aan de Keizersgracht nr 123. Een relatief klein gezelschap wordt in de luisterrijke tuin ontvangen en neemt iets later plaats in een intieme achterzaal met een grote antieke schouw waar je uitkijkt op de verrassend brede en diepe achtertuin met de allure van een kasteeltuin.

In zijn toespraak vertelde Roel van den Broek iets over de wordingsgeschiedenis van het boek, dat hij met zijn 529 pagina's te lang en te dik vindt. Ook de inleiding is volledig uit de hand gelopen, zo laat hij weten, want deze beslaat ruim 220 pagina's. Maar, zo verontschuldigt hij zich, het enige excuus is dat er een hoop nieuws in staat en dat sommigen onder de aanwezigen daar wellicht blij mee zijn. Er wordt door de aanwezigen druk jageknikt. Hij heeft er achteraf spijt van dat hij tijdens zijn hoogleraarschap in plaats van in tal van bestuursfuncties veel en lang te vergaderen die tijd niet benut heeft om boeken te schrijven; hij hoopt met dit nieuwe en daarom dus dikkere boek dit mankement enigszins goed te maken.

Net als in een eerder bijzonder boekje van zijn hand 'De taal van de gnosis', zijn er in dit boek in totaal vijf oudchristelijke teksten vertaald. Ze werden gevonden in 1945 toen er bij Nag Hammadi in totaal 13 codices met zo'n 51 teksten uit oudheid en vroege christendom werden teruggevonden. Deze teksten zijn van een inleiding en van een commentaar voorzien en zijn nog nooit eerder op wetenschappelijke wijze door iemand die het Koptisch beheerst vanuit het Koptisch in het Nederlands vertaald.

Na afloop krijgen de aanwezigen het kloeki boek mee; ik sla het open en zie tot mijn grote vreugde dat een van de vijf uitverkoren teksten een tekst is die heet: Brontè of de Donder, het volmaakte Bewustzijn. Dit zijn andere namen voor Sophia. Het is belangrijk dat een geleerde als van den Broek met zijn eruditie en inlevingsvermogen deze cryptische tekst van commentaar heeft voorzien en geïnterpreteerd. Dat is verheugend voor Sophia en PanSophia!

In zijn toespraak gaat Van den Broek naar aanleiding van de titel van het boek Gnosis in de Oudheid in op de betekenis van het woord gnosis en raakt meteen de kern van de zaak. Een tekst wordt gnostisch genoemd wanneer er sprake is van geestelijk inzicht in de samenhang der dingen, in de bestemming van de mens, in vragen als: 'waarom ben ik aarde, wat is de zin van mijn bestaan, wat doe ik hier op aarde, wat gebeurt er als ik dood ben'.

Hij stelt dat voor gnostici de kern van de mens komt uit de goddelijke wereld van licht en vrede. Door een 'noodlottig ongeval' is de mens in deze wereld terecht gekomen en er verstrikt geraakt. Hier is men vreemd en hieruit wil men verlost worden. Dit bereikt men niet door vergeving van zonden maar door opheffing van onwetendheid. Wordt die opgelost, dan heb je de sleutel tot bevrijding en verlossing in handen.

Hij stelt het niet eens te zijn met wat je in moderne literatuur vaak leest: dat de kern van de gnosis draait om een tegenstelling tussen de hoogste God en de onvolmaakte of soms zelfs slechte

scheppergod. Deze tweede God zou de God van de bijbel zijn, een lagere godheid. Dit is slechts naar zijn mening een aspect bij sommige gnostici. Het gaat om de vraag hoe de kennis te verkrijgen die leidt tot innerlijke verlichting en bewustwording. Het zijn teksten die geschreven zijn om het spirituele leven te bevorderen en verlichting en bewustwording te verkrijgen. 'Wij wetenschappers vergeten dat nog wel eens', stelt van den Broek. Toch heeft hij de teksten behandeld niet vanuit spirituele maar vanuit de historische en literair-kritische benadering. Maar in feite willen de teksten op een spirituele manier gelezen worden want zo zijn ze ook bedoeld.

Na afloop van zijn toespraak biedt hij het eerste exemplaar aan Mevrouw Drs. Rosalie Basten aan. Ze is de bedenker en oprichter van de leerstoelgroep van 'De Geschiedenis van de Hermetische Filosofie' van de Universiteit van Amsterdam. Zij verdient dit zijns inziens alleszins omdat zij samen met de stichter van de Bibliotheca Philosophica Hermetica Joost Ritman aan de wieg staat van de opleving voor de bestudering van de esoterie en hermetica in Nederland, die vanuit Amsterdam nationale en internationale bekendheid krijgt. De directeur van de BPH Mw Esther Oosterwijk-Ritman deelt mij na afloop mee dat op een van de bovenverdiepingen van het Huis met Hoofden een expertisecentrum is voorzien dat zich zal richten op een drietal thema's, waarvan de eerste twee figureren onder het themagebied *17e-eeuws Amsterdam als vrijhaven en Europese inspiratiebron voor tegendraads denken*. Het centrum zal zich toeleggen op de praktische en maatschappelijke toepassing van het esoterische gedachtegoed dat in een vrijhaven als Amsterdam bewaard is en tot op de dag van vandaag beschermd en uitgedragen wordt.